

การสื่อสารประเด็นสังคมร่วมสมัยของละครไม่มีบทพูดในเทศกาลละครกรุงเทพ
**The Communication of Contemporary Social Issue in Non Dialogue
Performance in Bangkok Theatre Festival**

ปณิชา เดชโรจนัย และ ปอรรักษ์ ยอดเนร

จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย

Panicha Dechrojanai and Paonrach Yodnane

Chulalongkorn University, Thailand

Corresponding Author, E-mail : mindpanichaa@hotmail.com

บทคัดย่อ

บทความวิจัยนี้มีวัตถุประสงค์เพื่อศึกษาและวิเคราะห์การสื่อสารประเด็นทางสังคมร่วมสมัยของละครไม่มีบทพูดในเทศกาลละครกรุงเทพ โดยทำการคัดเลือกละครไม่มีบทพูดที่มีการสื่อสารประเด็นทางสังคมในเทศกาลละครกรุงเทพในปีพ.ศ. 2566 ที่จัดแสดงในหอศิลป์วัฒนธรรมแห่งกรุงเทพมหานคร (BACC) จำนวน 10 เรื่อง ประกอบด้วย ละครใบ้ พิธีกรรมเชยเตอร์ การเต้นร่วมสมัย และการแสดงแสง เสียง และเงา เก็บรวบรวมข้อมูล จากวิดิทัศน์บันทึกภาพการแสดง และการลงพื้นที่สัมภาษณ์ศิลปินผู้ผลิตละครไม่มีบทพูด ผลการวิจัยพบว่า วิธีการสื่อสารประเด็นสังคมของละครไม่มีบทพูดในเทศกาลละครกรุงเทพ สามารถบอกเล่าประเด็นสังคมได้เช่นเดียวกับละครที่มีบทพูด แต่มีวิธีการสื่อสารการแสดงที่แตกต่างกันออกไปในแต่ละรูปแบบการแสดง ซึ่งการตีความอาจขึ้นอยู่กับประสบการณ์ของแต่ละบุคคล นับว่าเป็นจุดเด่นของละครไม่มีบทพูดที่ต้องการเปิดกว้างทางความคิดให้ผู้ชมสามารถจินตนาการและตีความเรื่องราวได้หลากหลายทิศทางอย่างไม่มีถูกหรือผิด ประเด็นสังคมที่ถูกเล่าผ่านละครไม่มีบทพูด ได้แก่ สิ่งแวดล้อม ครอบครัว ความเชื่อและความศรัทธาทางศาสนา การใช้ชีวิตและกฎเกณฑ์ในสังคม และเศรษฐกิจการเมือง โดยประเด็นดังกล่าวนี้มักมีการอ้างอิงมาจากประสบการณ์ส่วนตัวหรือจากบุคคลรอบตัว รวมถึงมาจากเหตุการณ์ที่เกิดขึ้นจริงในสังคมทั้งในอดีตจนถึงปัจจุบันที่ถูกเล่าผ่านมุมมองของศิลปิน/ผู้ผลิต จากที่กล่าวข้างต้นนี้ ผู้วิจัยจึงรวบรวมวิธีการสื่อสารประเด็นสังคมของละครไม่มีบทพูดในเทศกาลละครกรุงเทพ เพื่อเป็นแนวทางการออกแบบสร้างสรรค์ผลงานการแสดงให้กับศิลปิน นักเรียน และบุคคลที่สนใจในศิลปะการแสดงในการประกอบสร้างเรื่องราวผลงานการแสดงในอนาคต

คำสำคัญ : เทศกาลละครกรุงเทพ; ละครไม่มีบทพูด; การสื่อสารประเด็นทางสังคม; การเล่าเรื่อง

* วันที่รับบทความ : 12 มิถุนายน 2567; วันที่แก้ไขบทความ 8 กรกฎาคม 2567; วันที่ตอบรับบทความ : 10 กรกฎาคม 2567

Received: June 12 2027; Revised: July 8 2024; Accepted: July 10 2024

Abstract

This research study investigates the Communication of Contemporary Social Issues in Non-Verbal Performance in Bangkok Theatre Festival 2023. The objective is to analyze how these issues are conveyed through performance. The study selected 10 Non-Verbal Performances that are performed at Bangkok Art and Culture Center (BACC) including Mime, Physical Theatre, Contemporary Dance, and Light Shadow & Sound data collected by video recording of performance and In-dept Interview with artists who produce Non-Dialogue Performance. The research found that Non-Verbal Performance in Bangkok Theatre Festival 2023 can communicate social topics as effectively as performance with dialogue. However, the methods of performance vary across different styles, and the interpretation of the stories often depends on individual experiences. This variability is a key feature of Non-Verbal Performance, which aim to open up a wide range of thoughts, allowing the audience to imagine and interpret the stories in multiple ways.

The social issues presented in the Non-Verbal Performance including the Environment, Family, Religion, Lifestyle & Social Inequality, and Political Economy. These issues are often referenced from personal experiences or real events in society, both past and present. This perspective highlights that these issues typically arise from social problems that have yet to be genuinely addressed and resolved, leading to their continued presence in contemporary society. As previously mentioned, the researcher goal is to collect methods for presenting societal issue themes in Non-Dialogue Performance in Bangkok Theatre Festival to assist artists, students, and anyone interested in performing arts with storytelling and performance works.

Keyword: Bangkok Theatre Festival; Non-Dialogue Performance; Social Issue Communication; Storytelling

บทนำ

เทศกาลละครกรุงเทพ (Bangkok Theatre Festival – BTF) คือ เทศกาลที่เปิดพื้นที่ให้ศิลปิน การละคร นักเรียน/นักศึกษา และผู้ที่สนใจในศิลปะการแสดงได้นำเสนอผลงานตนเองออกสู่สาธารณะ ซึ่งเกิดจากการรวมตัวของกลุ่มผู้สร้างงานละครเวที ครูอาจารย์ที่สอนศิลปะละคร กลุ่มประสานงานเครือข่ายศิลปะต่าง ๆ โดยจะจัดขึ้นในช่วงเดือนพฤศจิกายนของทุก ๆ ปี ในจังหวัดกรุงเทพมหานคร มุ่งเน้นนำเสนอศิลปะการละครที่มีประเด็นเนื้อหาเกี่ยวข้องกับสังคมในปัจจุบัน (รณชาติ บุตรแสนคม, 2560) ในขณะเดียวกันเทศกาลละครกรุงเทพมีการนำเสนอรูปแบบการแสดงที่หลากหลายโดยไม่จำกัดอยู่เพียงแค่ศิลปะการละครเท่านั้น แต่ยังมีศิลปะการแสดงแขนงอื่น ๆ ร่วมด้วย เช่น การแสดงดนตรี ละครเชิงทดลอง การเต้น เป็นต้น นับว่าเป็นเทศกาลที่เปิดโอกาสให้ศิลปิน นักเรียน รวมถึงผู้ชมได้เรียนรู้และทำความรู้จักการแสดงหลากหลายรูปแบบ อีกทั้งยังได้รับชมการแสดงประเภทใหม่ ๆ ในประเทศไทยมากยิ่งขึ้น

ในปัจจุบันนี้ ศิลปะการแสดงมีการวิวัฒนาการเรื่องวิธีการสื่อสารหลากหลายรูปแบบมากขึ้น มีการแสดงที่สามารถนำเสนอเรื่องราวได้โดยไม่ใช้บทพูด แต่ใช้วิธีการนำเสนอผ่านอวัจนภาษาเป็นหลัก เพื่อสื่อสารถึงความคิด อารมณ์ความรู้สึก เหตุการณ์ และสถานที่ต่าง ๆ เช่น ท่าทางการเคลื่อนไหว เสียง อุปกรณ์ ฯลฯ โดยละครที่ไม่ใช้บทพูดที่จัดแสดงในเทศกาลละครกรุงเทพ ประกอบด้วย ละครใบ้ ฟิสิกัลเธียเตอร์ การเต้นร่วมสมัย และการแสดงแสง เสียง และเงา จากรูปแบบการแสดงข้างต้นนี้สามารถบอกเล่าเรื่องราวได้เช่นเดียวกับละครที่มีบทพูดและมีวิธีการสื่อสารที่แตกต่างกันออกไปในแต่ละรูปแบบการแสดง ซึ่งมุ่งเน้นให้ผู้ชมได้เป็นส่วนหนึ่งของการแสดง และใช้จินตนาการในการรับชมเป็นหลัก เป็นผลให้การตีความเรื่องราวนั้นอาจมองได้หลากหลายมุมมองขึ้นอยู่กับตีความและประสบการณ์แต่ละบุคคล เนื่องจากการไม่มีการกำหนดความหมายผ่านการใช้คำพูดและความรู้สึกโดยตรงไปตรงมา ในขณะเดียวกัน ศิลปิน/ผู้ผลิตละครไม่มีบทพูด มองว่าเป็นหนึ่งในรูปแบบการแสดงที่ไร้พรหมแดนทางภาษา รับชมได้ทุกเพศทุกวัย และต้องการเปิดกว้างให้ผู้ชมได้ตีความเรื่องราวของการแสดงได้หลากหลายแง่มุมอย่างไม่มีผิดหรือถูก

จากที่กล่าวข้อมูลข้างต้นนี้ จึงทำให้ผู้วิจัยเล็งเห็นถึงความหลากหลายของวิธีการสื่อสารทางศิลปะการแสดง ผู้วิจัยจึงเกิดการตั้งคำถามถึงวิธีการสื่อสารประเด็นสังคมของละครไม่มีบทพูดในเทศกาลละครกรุงเทพว่ามีลักษณะอย่างไร และมีประเด็นสังคมใดบ้างที่ถูกถูกหยิบยกมานำเสนอผ่านละครไม่มีบทพูด

วัตถุประสงค์การวิจัย

ศึกษาและวิเคราะห์การสื่อสารประเด็นทางสังคมร่วมสมัยของละครไม่มีบทพูดในเทศกาลละครกรุงเทพ

ระเบียบวิธีวิจัย

การวิจัยการสื่อสารประเด็นทางสังคมร่วมสมัยของละครไม่มีบทพูดในเทศกาลละครกรุงเทพ เป็นการวิจัยเชิงคุณภาพ (Qualitative Research) โดยผู้วิจัยมีแนวทางในการศึกษาดังนี้

ขั้นตอนที่ 1 ศึกษาแนวคิด ทฤษฎี จากเอกสาร หนังสือ และงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง

ศึกษาแนวคิด ทฤษฎี จากเอกสาร หนังสือ บทความบนอินเทอร์เน็ต และวิทยานิพนธ์ที่เกี่ยวข้องกับการเล่าเรื่อง ประเด็นสังคม และแนวคิดเกี่ยวกับศิลปะการแสดง

ขั้นตอนที่ 2 เก็บข้อมูลจากวิดิทัศน์บันทึกภาพการแสดง และลงพื้นที่สัมภาษณ์

1. เก็บข้อมูลผ่านวิดิทัศน์บันทึกภาพการแสดงในเทศกาลละครกรุงเทพ โดยคัดเลือกเฉพาะละคร ไม่มีบทพูดที่มีการสื่อสารประเด็นทางสังคมร่วมสมัยในปีพ.ศ.2566 ที่จัดแสดงในหอศิลปวัฒนธรรมแห่งกรุงเทพมหานคร (BACC) จำนวน 10 เรื่อง

2. ลงพื้นที่สัมภาษณ์เชิงลึก (In-Dept Interview) ศิลปิน / ผู้ผลิตละครไม่มีบทพูดที่มีการสื่อสารประเด็นทางสังคมร่วมสมัยในเทศกาลละครกรุงเทพ ในปี พ.ศ.2566 จำนวน 10 คน

ขั้นตอนที่ 3 วิเคราะห์และนำเสนอข้อมูล

วิเคราะห์ข้อมูลจากการเก็บข้อมูลผ่านวิธีทัศนบันทึกภาพการแสดง และข้อมูลจากการลงพื้นที่สัมภาษณ์ โดยนำข้อมูลมาจัดเรียงเพื่อสร้างข้อสรุปถึงประเด็นทางสังคมร่วมสมัยในละครไม่มีบทพูดที่จัดแสดงในเทศกาลละครกรุงเทพ ผ่านการจัดหมวดหมู่ประเภทของประเด็นเนื้อหาทางสังคมในปัจจุบัน

ประชากรและกลุ่มตัวอย่าง

ในการศึกษาวิจัยเรื่อง การสื่อสารประเด็นสังคมร่วมสมัยของละครไม่มีบทพูดในเทศกาลละครกรุงเทพ ผู้วิจัยได้ใช้วิธีการเลือกกลุ่มประชากรตัวอย่างแบบเจาะจง (Purposive Sampling) ได้แก่ ศิลปิน ผู้ผลิตละครไม่มีบทพูดที่มีการสื่อสารประเด็นทางสังคมร่วมสมัยในเทศกาลละครกรุงเทพ ในปีพ.ศ.2566 จำนวน 10 คน โดยมีรายละเอียดดังนี้

ตารางที่ 1 รายชื่อศิลปิน / ผู้ผลิตละครไม่มีบทพูดที่มีการสื่อสารประเด็นทางสังคมร่วมสมัยในเทศกาลละครกรุงเทพ

ชื่อ-นามสกุลศิลปิน/ผู้ผลิต	ชื่อการแสดง	คณะแสดง	ประเภทการแสดง
ณัฐพล คุ่มเมธา	A LIFE	Talentshow Theatre	ละครใบ้
คาซุมิ อิซิกามิ	Let's go	ANNUTS	ละครใบ้
วิสุทธิ์ กุศลมน้อย	Little Buddha	-	ละครใบ้
สุรัตน์ แก้วสีคราม	You're not asleep. You're just pretending	-	ฟิสิกัลเธียเตอร์
ณรงค์ฤทธิ์ วิทยาบำรุง	WTF - ว๊อท เดอะ ฟักก กกกก!!!	Young Per Form	ฟิสิกัลเธียเตอร์
กวิน พิชิตกุล	Double Exposure: Movement x Music Performance	Dee-ng Theatre	ฟิสิกัลเธียเตอร์
สินีนากู เกษประไพ	Aging Bones	พระจันทร์เสี้ยว การละคร	ฟิสิกัลเธียเตอร์
นภสร ศีตสาธิต	POO YAI LEE (ผู้ใหญ่ลี)	-	การเต้นร่วมสมัย

ภัทรวดี ถิ่นอนันต์	Body Fluid	BCB Contemporary Dance Group	การเต้นร่วมสมัย
สุธารัตน์ สีนอง	A Tale from the Blue Island	Homemade Puppet	การแสดงแสง เสียง และเงา

ตารางที่ 1 รายชื่อศิลปิน / ผู้ผลิตละครไม่มีบทพูดที่มีการสื่อสารประเด็น
ทางสังคมร่วมสมัยในเทศกาลละครกรุงเทพ

วิธีการเข้าถึงข้อมูล

วิธีการเข้าถึงข้อมูลในการวิจัยครั้งนี้ ผู้วิจัยได้ดำเนินการขั้นตอนดังต่อไปนี้

1. ติดต่อคุณปารัตน์ กริชชาญชัย (Festival Director) ผ่านช่องทางอีเมลของเทศกาลละครกรุงเทพและเฟสบุ๊กเพจ Bangkok Theatre Festival เพื่อขอเข้าถึงข้อมูลเบื้องต้นในการติดต่อศิลปิน / ผู้ผลิตละครไม่มีบทพูดที่จัดแสดงในเดือนพฤศจิกายน ประจำปีพ.ศ.2566 ทั้งหมด 10 คน
2. ผู้วิจัยติดต่อกับศิลปิน / ผู้ผลิตละครไม่มีบทพูดทั้งหมด 10 คน ผ่านช่องทางอีเมล โดยผู้วิจัยได้แจ้งวัตถุประสงค์การวิจัยและรูปแบบการดำเนินงานวิจัยให้ทราบเบื้องต้น เพื่อขออนุญาตเข้าถึงวีดิทัศน์บันทึกภาพการแสดงของศิลปินแต่ละท่านในเทศกาลละครกรุงเทพในปีพ.ศ.2566 และชี้แจงการเก็บข้อมูลเบื้องต้นเกี่ยวกับการสัมภาษณ์

การออกแบบเครื่องมือวิจัย

1. แบบวิเคราะห์ข้อมูลจากวีดิทัศน์บันทึกภาพการแสดง ผู้วิจัยได้ออกแบบรายละเอียดการวิเคราะห์และประเด็นคำถามให้สอดคล้องกับแนวคิดและทฤษฎีที่ใช้ในการวิเคราะห์ข้อมูล เพื่อให้สามารถเก็บข้อมูลจากวีดิทัศน์บันทึกภาพการแสดงได้อย่างครบถ้วน ประกอบด้วย แบบวิเคราะห์การเล่าเรื่อง และแบบวิเคราะห์การสร้างสัญลักษณ์ในการแสดง ได้แก่ สัญลักษณ์จากอุปกรณ์ประกอบการแสดง และสัญลักษณ์จากท่าทางการเคลื่อนไหว
2. แบบสัมภาษณ์ศิลปิน / ผู้ผลิตละครไม่มีบทพูดในเทศกาลละครกรุงเทพ จำนวน 10 คน ผู้วิจัยได้พัฒนาแบบคำถามการสัมภาษณ์จากการวิเคราะห์ข้อมูลผ่านวีดิทัศน์บันทึกภาพการแสดง สามารถแบ่งออกได้เป็น 2 รูปแบบ ได้แก่ การสัมภาษณ์แบบมีโครงสร้าง (Structured Interview) เพื่อถามคำถามที่มีส่วนสำคัญต่อวัตถุประสงค์วิจัยและการวิเคราะห์ข้อมูล ซึ่งได้ทำการจัดระเบียบคำถามให้เป็นหมวดหมู่ เพื่อให้สามารถเก็บข้อมูลได้ครบถ้วนตามหัวข้อที่กำหนดไว้ และการสัมภาษณ์แบบกึ่งโครงสร้าง (Semi-Structured

Interview) เพื่อให้สามารถเพิ่มเติมบางประเด็นคำถามที่ได้จากการสังเกตผ่านวิดีโอ โดยขั้นตอนการสัมภาษณ์มีรายละเอียดดังต่อไปนี้

2.1 พิจารณาลักษณะคำถามให้สอดคล้องกับวัตถุประสงค์การวิจัย

- (1) คำถามเกี่ยวกับข้อมูลทั่วไปของผู้ให้สัมภาษณ์
- (2) คำถามเกี่ยวกับข้อมูลออกแบบการสื่อสารประเด็นสังคมร่วมสมัยของละครไม่มีบทพูดใน

เทศกาลละครกรุงเทพ

- (3) คำถามเกี่ยวกับที่มาของศิลปิน / ผู้ผลิตละครไม่มีบทพูดในเทศกาลละครกรุงเทพ

แนวทางการควบคุมคุณภาพและทดสอบเครื่องมือวิจัยครั้งนี้ ผู้วิจัยได้นำเสนอการออกแบบเครื่องมือวิจัย เบื้องต้นแก่อาจารย์ที่ปรึกษา โดยทำการเรียบเรียงและออกแบบแบบวิเคราะห์ข้อมูลจากวิดีโอ บันทึกภาพการแสดง และแบบสัมภาษณ์ตามกลุ่มเป้าหมายหลักที่กำหนดไว้ เพื่อพิจารณาถึงความถูกต้องและเหมาะสมของประเด็นด้านเนื้อหา รวมถึงตรวจสอบว่าเครื่องมือได้ครอบคลุมประเด็นวัตถุประสงค์ที่ศึกษาวิจัยหรือไม่ และจึงนำมาปรับแก้ไขให้เกิดเครื่องมือที่มีประสิทธิภาพมากที่สุดก่อนนำไปใช้เก็บข้อมูลจริง

การเก็บรวบรวมข้อมูล

1. เก็บรวบรวมข้อมูล จากการศึกษา ค้นคว้า จากเอกสาร หนังสือ บทความวิชาการ และวิทยานิพนธ์ที่เกี่ยวข้องเพื่อให้ทราบถึงประเด็นในสังคม และรูปแบบการสื่อสารผ่านการแสดงของละครไม่มีบทพูด

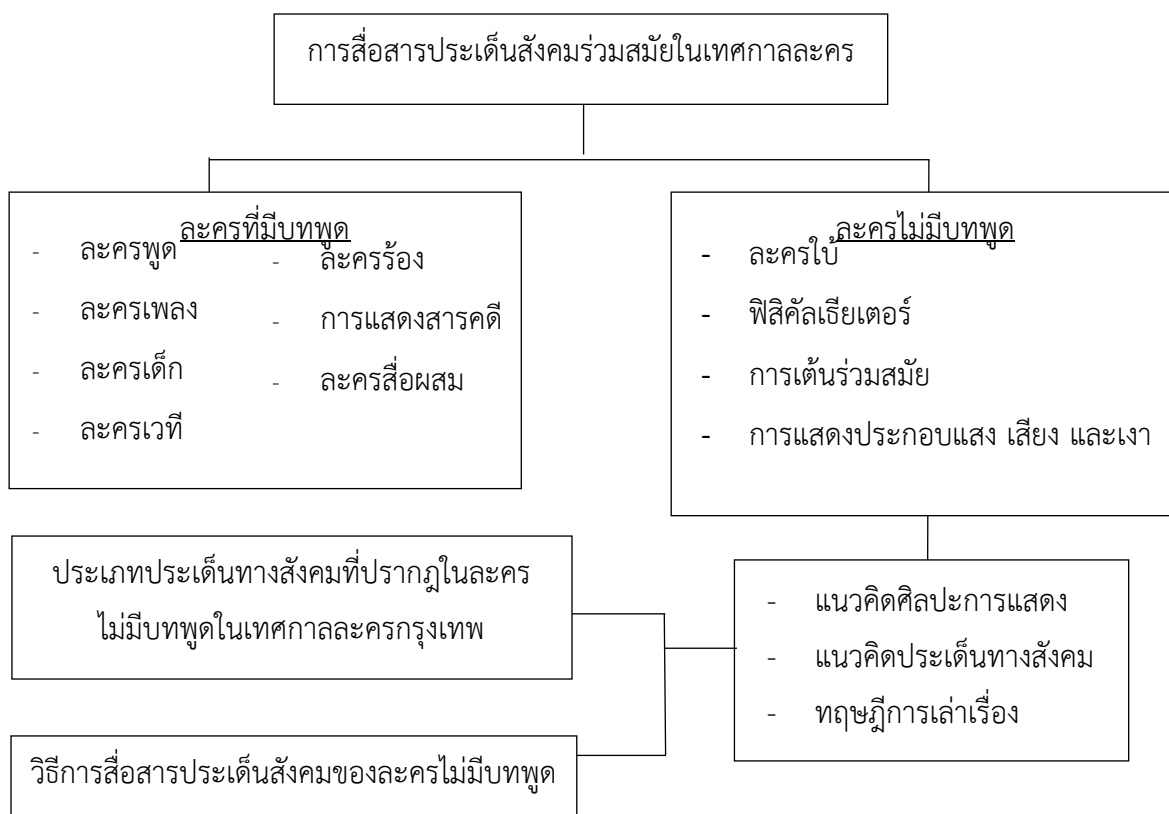
2. รวบรวมข้อมูลหลังจากชมวิดีโอบันทึกภาพการแสดงของละครไม่มีบทพูดที่มีการสื่อสารประเด็นทางสังคมร่วมสมัยที่จัดแสดงในเทศกาลละครกรุงเทพ ในปีพ.ศ.2566 เพื่อนำไปประกอบกับการสัมภาษณ์ศิลปิน ผู้ผลิตละครไม่มีบทพูด ซึ่งให้เห็นถึงมุมมองของผู้วิจัยที่เป็นตัวแทนของผู้ชม และมุมมองของผู้สร้างละครไม่มีบทพูด

การวิเคราะห์ข้อมูล

ใช้วิธีการวิเคราะห์อุปนัย (Analytical Induction) จากแบบวิเคราะห์วิดีโอบันทึกภาพการแสดงละครไม่มีบทพูดในเทศกาลละครกรุงเทพ และแบบบันทึกการสัมภาษณ์ศิลปิน/ผู้ผลิตละครไม่มีบทพูด โดยทำการวิเคราะห์และจัดเรียงข้อมูล เพื่อสร้างข้อสรุปถึงประเด็นทางสังคมร่วมสมัยในละครไม่มีบทพูดที่จัดแสดงในเทศกาลละครกรุงเทพ ผ่านการจัดหมวดหมู่ประเภทของประเด็นเนื้อหาทางสังคม

กรอบแนวคิดในการวิจัย

บทความวิจัยนี้ ศึกษาวิธีการสื่อสารประเด็นสังคมร่วมสมัยของละครไม่มีบทพูดในปีพ.ศ.2566 โดยได้นำข้อมูลการแสดงจากเทศกาลละครกรุงเทพ ประจำปีพ.ศ.2566 (Bangkok Theatre Festive, 2566) มาจำแนกประเภทของละคร เพื่อชี้ให้เห็นถึงรูปแบบของวิธีการสื่อสารการแสดง และใช้กระบวนการวิเคราะห์ข้อมูลผ่านแนวคิดประเด็นทางสังคม แนวคิดศิลปะการแสดง และทฤษฎีการเล่าเรื่องตามองค์ประกอบการเล่าเรื่อง 7 ประการ ได้แก่ โครงเรื่อง แก่นเรื่อง แนวความคิด ตัวละคร ฉาก สัญลักษณ์พิเศษ และมุมมองการเล่าเรื่อง

แผนภาพที่ 1 กรอบแนวคิดในการวิจัย

ผลการวิจัย

ผลการวิจัยตามวัตถุประสงค์ของการสื่อสารประเด็นทางสังคมร่วมสมัยของละครไม่มีบทพูดในเทศกาลละครกรุงเทพนั้น พบว่า การแสดงในเทศกาลละครกรุงเทพ ในปีพ.ศ.2566 มีจำนวนทั้งหมด 62 เรื่อง จัดเป็นละครไม่มีบทพูดทั้งหมด 10 เรื่อง ประกอบด้วย ละครใบ้ จำนวน 3 เรื่อง พิธีกรรมเชยเตอร์ จำนวน 4 เรื่อง การเดินร่วมสมัย จำนวน 2 เรื่อง และการแสดงแสง เสียง และเงา จำนวน 1 เรื่อง โดยสามารถจำแนกประเด็นทางสังคมได้ทั้งหมด 5 ประเด็นหลัก ดังต่อไปนี้

1. ประเด็นทางสังคมด้านสิ่งแวดล้อม

การแสดงเรื่อง A LIFE จากคณะหาเลนโซว์ นำเสนอเรื่องราวที่บอกเล่าถึงนักผจญภัยที่ชอบเดินทาง 2 คน ที่มีการหยิบยกประเด็นเรื่องสิ่งแวดล้อมมาบอกเล่าผ่านมุมมองของละครใบ้ เมื่อวิเคราะห์ข้อมูลผ่านการสัมภาษณ์พบว่า ศิลปินได้แรงบันดาลใจในการจัดวางโครงเรื่องของการแสดงจากสารคดีสัตว์โลก เป็นผลให้การดำเนินเรื่องทั้งหมดมีบอกเล่าถึงสิ่งมีชีวิตในแต่ละรูปแบบ ได้แก่ สัตว์ป่า (Safari) สัตว์ใต้ท้องทะเล (Ocean) และเมล็ดพันธุ์ (Seeds) เพื่อสะท้อนให้เห็นถึงภาพรวมของคำว่า “ชีวิต” เมื่อวิเคราะห์ผ่านวิทัศน์บันทึกภาพการแสดง พบว่ามีการหยิบยกผลจากการกระทำของมนุษย์ที่ทิ้งขยะมูลฝอยลงทะเลเป็นผลให้เกิดอันตรายต่อชีวิตของสัตว์ทุกตัว มีการนำเสนอเรื่องราวของวาฬที่ต้องจบชีวิตลงด้วยขยะ ซึ่งศิลปินได้ทำการผ่าท้องของวาฬ และพบว่ามีถุงพลาสติกจำนวนมากอยู่ด้านใน สะท้อนให้เห็นถึงพฤติกรรมความมั่งคั่งมนุษย์ รวมถึงจิตใต้สำนึกของทุกคนที่ควรตระหนักถึงผลเสียที่จะตามมาในอนาคต

วิธีการสื่อสารผ่านการแสดง พบว่า สามารถนำเสนอภาพความคิดของนักแสดงออกมาได้อย่างเสมือนจริงผ่านท่าทางการเคลื่อนไหว และมีการนำอุปกรณ์ของใช้ภายในบ้านมาประกอบสร้างรวมกันจนเกิดเป็นตัวละครต่าง ๆ ที่เปรียบเสมือนผู้ดำเนินเรื่องหลัก สามารถสร้างสถานการณ์และความรู้สึกนึกคิดได้ราวกับสิ่งมีชีวิต สอดคล้องกับการศึกษาวิจัยของเพ็ญไพฑูรย์ สาตราวาหะ เกี่ยวกับการสร้างบทละครใบ้ที่ผนวกความตลกขบขันกับเนื้อหาวิพากษ์วิจารณ์สังคมไทย ได้กล่าวไว้ว่า การแสดงละครใบ้เป็นเพียงแค่การแสดงที่พยายามจะหยอกเย้าให้คนดูใช้จินตนาการ และความคิดเดาว่านักแสดงกำลังพูดถึงหรือหมายถึงสิ่งใด แต่แท้จริงแล้วไม่ว่าจะมีการสนทนาเกิดขึ้นหรือไม่ก็ตาม ละครทุกประเภทย่อมต้องมีการสร้างบทเอาไว้อย่างแน่นอน มีการวางโครงเรื่อง (เพ็ญไพฑูรย์ สาตราวาหะ, 2555 : 17)

2. ประเด็นทางสังคมด้านครอบครัว

การแสดงเรื่อง Let's go จากคณะ ANUUTS นำเสนอเรื่องราวที่มาจากประสบการณ์ส่วนตัวของศิลปินทั้ง 2 ท่านที่เป็นสามี-ภรรยาทั้งในชีวิตจริงและในบทบาทของการแสดง โดยได้มีการหยิบยกประเด็นการใช้ชีวิตแต่งงานมาบอกเล่าผ่านละครใบ้ให้มีความสนุกสนาน ตลกขบขัน ในด้านของบทบาทหน้าที่ การใช้ชีวิตร่วมกัน และปัญหาของชีวิตคู่ที่เกิดขึ้นผ่านมุมมองจากประสบการณ์ส่วนตัว เมื่อวิเคราะห์ผ่านวิทัศน์บันทึกภาพการแสดง พบว่า มีการจัดวางโครงเรื่องที่ชัดเจน สามารถรับชมได้ทุกเพศทุกวัย นอกจากนี้มีการ

นำเสนอปัญหาชีวิตคู่จากความไม่เข้าใจกันในปัญหาเล็กๆ เป็นผลมาจากการไม่ยอมกันหรือไม่พูดคุยปรับความเข้าใจร่วมกัน สะท้อนให้เห็นว่าการยอมลดอารมณ์ของตนเอง พูดคุยปรับความเข้าใจกันอาจช่วยลดปัญหาที่จะเกิดขึ้นในอนาคตได้ โดยศิลปินได้แฝงแง่คิดเรื่องการให้อภัยซึ่งกันและกัน ซึ่งเรื่องราวดังกล่าวเป็นเหตุการณ์พื้นฐานของการใช้ชีวิตที่สามารถเกิดขึ้นกับสามี-ภรรยาทุกคนในสังคม ทั้งนี้การตีความความหมายของการแสดงเรื่องนี้อาจขึ้นอยู่กับประสบการณ์และช่วงอายุของผู้ชมที่แตกต่างกัน

จุดเด่นของการสื่อสารการแสดงเรื่องนี้ คือ การเลือกใช้เชือกมาเป็นส่วนประกอบหลักของการเล่าเรื่อง กล่าวคือ นักแสดงใช้เชือกในประกอบสร้างให้เกิดเป็นวัตถุ สิ่งของ และสถานการณ์ต่าง ๆ สอดคล้องกับรวมฤทธิ์ มหาวิจิณย์มนตรี และสุวัฒน์ สุวรรณเดโชชัย ได้กล่าวไว้ว่า หัวใจของละครใบ้ คือ การสื่อสารด้วยความเงียบ ซึ่งละครใบ้แตกต่างจากละครประเภทอื่นที่ไม่ใช้เสียงพูด และให้ความสนใจกับการ “สร้างวัตถุ” การสร้างสิ่งที่ไม่มียู่ (รวมฤทธิ์ มหาวิจิณย์มนตรี และสุวัฒน์ สุวรรณเดโชชัย, สัมภาษณ์ อ่างถึงใน เพียงไพฑูรย์ สาตราวาหะ, 2555 : 19)

3. ประเด็นทางสังคมด้านความเชื่อและความศรัทธาทางศาสนา

การแสดงเรื่อง Little Budda จากคณะ HAO เป็นเรื่องราวที่ถูกแต่งขึ้นใหม่ โดยอ้างอิงจากประสบการณ์ส่วนตัวของศิลปินที่มีความชื่นชอบและเลื่อมใสในหลักธรรมคำสอนของพุทธศาสนา ซึ่งมีการนำความรู้จากแก่นของธรรมะและหลักธรรมคำสอนมาบอกเล่าในรูปแบบของละครใบ้ให้มีความตลกขบขัน และแฝงการเสียดสีเล็กน้อย สะท้อนให้เห็นถึงแง่คิดจากหลักคำสอนแก่ผู้ชม ทั้งในด้านการใช้ชีวิต อารมณ์ความรู้สึก และการอาศัยอยู่บนโลกแห่งความเป็นจริง จากการวิเคราะห์ผ่านวิธีทัศน์บันทึกภาพการแสดงพบว่าศิลปินได้หยิบยกประเด็นพื้นฐานของชีวิตมาเปรียบเปรยกับหลักธรรมดังกล่าวเพื่อสะท้อนให้เห็นถึงแนวทางการลด ละ เลิกในจิตใจตนเอง อีกทั้งยังสะท้อนถึงปัญหาภาพรวมของความเหลื่อมล้ำและความหกละหลวมของสังคมสงฆ์ ซึ่งเป็นประเด็นที่ได้รับความสนใจจากผู้ชม และยังเป็นเรื่องราวที่สามารถพบเห็นได้จากประเด็นข่าวในสังคมปัจจุบัน อย่างไรก็ตาม การนำเสนอละครใบ้ประเด็นดังกล่าวเป็นเพียงการพูดถึงมุมมองภาพรวมของปัญหาที่เกิดขึ้นเท่านั้น ไม่มีการชักจูงให้ผู้ชมเกิดอคติหรือต่อต้านพุทธศาสนาแต่อย่างใด ซึ่งสอดคล้องกับเพียงไพฑูรย์ สาตราวาหะได้กล่าวไว้ว่า นักแสดงละครใบ้ในปัจจุบันมีความพยายามที่จะพัฒนาการแสดงของตัวเองให้มีประเด็นวิพากษ์วิจารณ์สังคมมากขึ้น แต่มักกล่าวถึงสังคมโดยกว้าง ไม่ได้จำเพาะเจาะจงว่าเป็นสังคมไทย (เพียงไพฑูรย์ สาตราวาหะ, 2555 : 1)

จุดเด่นของการสื่อสารผ่านประเด็นดังกล่าว พบว่า ใช้ท่าทางการเคลื่อนไหวในชีวิตประจำวัน (Everyday Movement) ในบอกเล่าเรื่องราวผ่านคำพูดหรือประโยคที่จะสื่อสาร รวมถึงเลือกใช้อุปกรณ์ประกอบการแสดงให้เป็นส่วนช่วยขยายความหมายจากท่าทาง อุปกรณ์ทุกชิ้นที่ใช้ในการแสดงครั้งนี้ถูกประดิษฐ์ขึ้นใหม่ทั้งหมด ซึ่งจะแฝงความหมายไว้ในทุก ๆ ชิ้น ทั้งความหมายทางตรงที่ทุกคนเกิดความเข้าใจร่วมกันและความหมายทางอ้อมที่ต้องอาศัยประสบการณ์ในการตีความ

4. ประเด็นทางสังคมด้านเศรษฐกิจ การเมือง

4.1 การแสดงเรื่อง *You're not asleep. You're just pretending* โดยสุรัตน์ แก้วสีคราม มีการอ้างอิงเรื่องราวจากประสบการณ์ส่วนตัว รวมถึงเหตุการณ์ที่เกิดขึ้นในสังคมจากประเด็นข่าวสาร หรือสิ่งที่ตนเองพบเห็นจากผู้อื่นผ่านการแสดงในรูปแบบฟิล์มเคลื่อนไหว สื่อสารถึงภาพรวมของคนชนชั้นล่างที่อาศัยอยู่ในเมือง แต่กลับถูกมองข้ามจากผู้คนในสังคม เป็นกลุ่มคนที่ไม่ได้รับการช่วยเหลือแม้จะออกมาประกาศให้สังคมรับรู้ก็ตาม หรือกล่าวได้ว่าเป็นกลุ่มคนที่ไม่มีความรู้และเสียมากพอที่ผู้คนในสังคมจะยื่นมือเข้ามาแก้ไขปัญหที่เกิดขึ้นได้ ไม่ว่าจะเป็นด้านการใช้ชีวิต การประกอบอาชีพ และสภาพแวดล้อม ข้อมูลจากการสัมภาษณ์ชี้ให้เห็นถึงประเด็นทางสังคมด้านเศรษฐกิจที่สะท้อนให้เห็นถึงความเหลื่อมล้ำในสังคม ความยากจน ซึ่งเป็นลำดับขั้นขั้นที่เกิดขึ้นในสังคมตั้งแต่อดีตจนถึงปัจจุบัน และอาจยังไม่ได้รับการแก้ไขอย่างถูกต้อง จึงทำให้ยังคงเกิดเหตุการณ์ประทุพ การออกมาเรียกร้องความเป็นธรรมของกลุ่มคนชนชั้นล่างอยู่เสมอ

เมื่อวิเคราะห์ผ่านวิดิทัศน์บันทึกภาพการแสดง พบว่า มีการใช้อุปกรณ์ประกอบการแสดงในการสื่อสารเรื่องราวเกี่ยวกับการถูกละเลยความสามารถในการใช้ชีวิต การเคลื่อนไหวด้วยท่าทางซ้ำ ๆ เพื่อเน้นย้ำการกระทำ รวมถึงการถูกกำหนดขอบเขตของพื้นที่ ซึ่งสามารถคาดการณ์โครงเรื่องได้ว่าเป็นการถูกจำกัดพื้นที่ผ่านเหตุการณ์ใดเหตุการณ์หนึ่ง แต่อาจไม่สามารถมองเรื่องราวลงลึกได้ถึงรายละเอียดของสังคมกลุ่มของชนชั้นล่างที่ถูกมองข้ามจากสังคม สอดคล้องกับสุกัญญา ธรรมแสง ที่ได้รวบรวมข้อมูลเกี่ยวกับเอกลักษณ์ของฟิล์มเคลื่อนไหวไว้ว่า ฟิล์มเคลื่อนไหวเน้นการแสดงด้วยร่างกายหรือสรีระเป็นหลักในการนำเสนอและเสริมด้วยลักษณะของบรรยากาศ สีของแสง เสียง ในการบอกเล่าเรื่องราว ซึ่งอาจทำให้ลักษณะที่ปรากฏบนเวทีซึ่งสะท้อนอารมณ์ ความรู้สึกภายในของตัวละครแทนคำพูดนั้นมีบุคลิกภายนอกผิดเพี้ยนไปจากความจริง (พลฤทธิ์ ศุภเศรษฐศิริ, 2543; ศิริพันธ์ พรศรีใส, 2545 อ้างถึงใน สุกัญญา ธรรมแสง, 2555 : 8-9)

4.2 การแสดงเรื่อง *Aging Bones* จากคณะพระจันทร์เสี้ยวการละคร เป็นเรื่องราวที่มาจากประสบการณ์ส่วนตัวของศิลปิน โดยบอกเล่าเรื่องราวจากสถานการณ์ต่าง ๆ ที่ตนเองพบเจอในแง่มุมของการเป็นศิลปิน จากความทรงจำของตนเองในแต่ละช่วงวัย รวมถึงมุมมองจากสังคมการเมืองที่เกิดขึ้นผ่านการเคลื่อนไหวในรูปแบบฟิล์มเคลื่อนไหว สะท้อนถึงภาพความทรงจำของตนเองในแต่ละช่วงชีวิต พร้อมกับภาพรวมของสังคมที่เปลี่ยนแปลงไปในแต่ละช่วงเวลา ซึ่งได้เผยแพร่นัยยะสำคัญไว้ว่า ไม่ว่าเวลาจะหมุนผ่านไปนานเท่าใด ความยากลำบากที่เกิดขึ้นของศิลปินคนทำละครเวทีนั้นก็ยังคงอยู่เช่นเดิม ข้อมูลจากการสัมภาษณ์ชี้ให้เห็นถึงศิลปินบางกลุ่มที่ไม่ได้รับการสนับสนุนจากรัฐบาล ไม่ได้รับการเปิดกว้างทางความคิดจากประชาชนทั่วไป และถูกจำกัดอยู่เพียงคนดูเฉพาะกลุ่มที่ให้ความสนใจเท่านั้น ส่งผลให้เกิดการว่างงานในกลุ่มของคนทำละครมากขึ้น เกิดการประท้วงต่อต้านจากสังคมเมือง

ทั้งนี้ การสื่อสารผ่านการแสดงมีการผสมผสานการเคลื่อนไหวแบบ **Directic Movement** และบูโตโดยไม่ได้มุ่งเน้นนำเสนอท่าทางการเคลื่อนไหวที่สวยงามเพียงอย่างเดียว แต่ต้องสามารถประกอบสร้างความหมายผ่านการจัดวางร่างกาย การใช้สีหน้าและอารมณ์ความรู้สึกร่วมด้วย อีกทั้งมีการใช้ลวดเป็นสัญลักษณ์ในการสื่อสารความหมายผ่านการเคลื่อนไหว ทั้งนี้เป็นความตั้งใจของศิลปินที่ไม่ต้องการเฉลยเรื่องราวทั้งหมด เปิดกว้างให้ผู้ชมได้มีความคิดเห็นต่อผลงานชิ้นนี้ได้หลากหลายทิศทาง

5. ประเด็นทางสังคมด้านการใช้ชีวิต และความไม่เท่าเทียมในสังคม

5.1 การแสดงเรื่อง **WTF - ว๊อท เดอะ ฟีกกกกก!!!** จากคณะ **Young Per Form** มีการอ้างอิงเรื่องราวจากประสบการณ์ส่วนตัวของผู้ผลิต และนักแสดงจากสถานการณ์จริง ข่าวสาร สื่อออนไลน์ และหนังสือ โดยได้นำข้อมูลดังกล่าวมาผสมผสานกันเพื่อให้เกิดเป็นเรื่องราวขึ้นใหม่ผ่านการแสดงในรูปแบบพิธีคัลเธียเตอร์ที่ต้องการสื่อสารเรื่องราวถึงอำนาจนิยมและปัญหาต่าง ๆ ที่เกิดขึ้นในสถานศึกษา ทั้งในโรงเรียนและมหาวิทยาลัย ซึ่งได้มีการหยิบยกรูปแบบของเกมออนไลน์มาเปรียบเทียบกับโรงเรียนในด้านของกฎระเบียบ และเงื่อนไขต่าง ๆ ที่ทุกคนต้องปฏิบัติตาม ได้แก่ การถูกบังคับให้ทำตามกฎระเบียบ กฎระเบียบที่ถูกบิดเบื้อยโดยครู การหาเหตุผลกับสิ่งที่ไร้เหตุผล โรงเรียนไม่ใช่พื้นที่ปลอดภัย และอิสรภาพในรั้วโรงเรียน

การสื่อสารเรื่องราวผ่านการแสดงในเรื่องนี้ พบว่า มีการเลือกใช้อุปกรณ์ประกอบการแสดงเป็นสัญลักษณ์ในการเล่าเรื่อง เช่น 1) ค้อน เป็นอุปกรณ์สำหรับคุณครูที่ไว้ใช้แทนไม้เรียว 2) หนังสือ สื่อความหมายถึงหนังสือพลเมืองหรือประวัติศาสตร์ที่ทุกคนต้องถูกบังคับเรียนตามหลักสูตรของการศึกษา 3) ลูกโป่ง สื่อถึงความฝัน ความหวังของเด็ก ๆ ที่ฝากไว้กับโรงเรียน

5.2 การแสดงเรื่อง **Double Exposure : Movement x Music Performance** จากคณะ **Dee-ng Theatre** มีการนำเสนอเรื่องราวที่มีการอ้างอิงมาจากประสบการณ์ส่วนตัวของศิลปินผู้ออกแบบการแสดง และผู้ประพันธ์เพลงจำนวน 5 คน ที่ต้องการสื่อสารเรื่องราวถึงจังหวะของชีวิตมนุษย์ในรูปแบบการแสดง พิธีคัลเธียเตอร์ จากข้อมูลการสัมภาษณ์พบว่าการหยิบยกหลักธรรมของศาสนาพุทธในด้านสังขธรรมของชีวิต และอริยสัจ 4 ที่มีการกล่าวถึง การเกิด แก่ เจ็บ ตาย มาผสมผสานกับนิยามของชีวิตของศิลปินแต่ละคน โดยมีแบ่งเรื่องราวออกเป็น 5 เรื่องย่อย เพื่อนำเสนอให้เห็นถึงมุมมองความคิดของตนเองในแต่ละด้าน

เมื่อวิเคราะห์ผ่านวิดิทัศน์บันทึกภาพการแสดง พบว่ามีการนำเสนอเรื่องการตระหนักถึงการมีชีวิต ซึ่งเป็นประเด็นที่ผู้คนมักจะมองข้ามและไม่ได้ให้ความสำคัญกับตนเอง ไม่ว่าจะเป็นเรื่องของสุขภาพ การกำหนดเป้าหมาย โดยศิลปินผู้ออกแบบการแสดงและผู้ประพันธ์เพลงได้นำเสนอมุมมองที่แตกต่างกันออกไปตามประสบการณ์ชีวิตของแต่ละคน ในขณะเดียวกันได้แฝงสัญลักษณ์ผ่านท่าทางการเคลื่อนไหวและเสียงประกอบการแสดง เพื่อสะท้อนมุมมองความคิดในแต่ละช่วงชีวิต

5.3 การแสดงเรื่อง Body Fluid จากคณะ BCB Contemporary Dance Group มีการนำเสนอเรื่องราวที่อ้างอิงจากประสบการณ์ส่วนตัวและปัญหาที่เกิดขึ้นในสังคม โดยบอกเล่าเรื่องราวของผู้คนในสังคมปัจจุบันที่ต้องพยายามปรับตัวให้เข้ากับสังคมในแต่ละพื้นที่ในรูปแบบของการเต้นร่วมสมัย ซึ่งสังคมดังกล่าวนี้อาจถูกวางกรอบด้วยกฎเกณฑ์เงื่อนไขเพื่อให้สอดคล้องกับสถานที่นั้น ๆ ไม่ว่าจะเป็นสังคมในสถานศึกษา สังคมในที่ทำงาน สังคมในระดับชุมชนหรือสังคมในระดับประเทศ ข้อมูลจากการสัมภาษณ์ชี้ให้เห็นว่า การสื่อสารผ่านการแสดงครั้งนี้ ศิลปินได้เลือกใช้ขวดน้ำเป็นอุปกรณ์ประกอบการแสดง โดยเปรียบเทียบผู้คนในสังคมให้เหมือนกับของเหลว และเปรียบสังคมในปัจจุบันเหมือนกับขวดน้ำที่มีขนาดรูปร่างที่แตกต่างกัน มีความบดเบี้ยวของขวดที่ไม่เหมือนกัน กล่าวคือ ไม่ว่าของเหลวนี้อาจจะไหลไปอยู่ในวัตถุรูปร่างใดขนาดเท่าไรก็ต้องสามารถปรับเปลี่ยนสถานะของตนเองให้เข้ากับวัตถุนั้น ๆ ได้ แม้ว่าของเหลวนี้อาจจะมีปริมาณที่ไม่สอดคล้องกับวัตถุก็ตาม ในขณะเดียวกันเมื่อวิเคราะห์ผ่านวิดิทัศน์บันทึกภาพการแสดง พบว่ามีการนำเสนอถึงการปรับเปลี่ยน และการพยายามทำบางสิ่งบางอย่างให้สอดคล้องกับผู้อื่น เช่น การปรับเปลี่ยนการเคลื่อนไหวให้ไปในทิศทางเดียวกันกับผู้อื่น การพยายามพาดตนเองเข้าหาผู้อื่น เป็นต้น

5.4 การแสดงเรื่อง POO YAI LEE (ผู้ใหญ่ลี) โดยนภสร ศีตสาธิต มีการอ้างอิงเรื่องราวจากประสบการณ์ส่วนตัว และประสบการณ์จากคนใกล้ตัวที่ทำงานในสังคมรูปแบบของสำนักงาน หรือที่เรียกกันว่าสังคมออฟฟิศมาบอกเล่าเรื่องราวถึงปัญหาของความเหลื่อมล้ำ ลำดับขั้นจากบทบาทหน้าที่ รวมถึงการใช้อำนาจ ในมุมมองสังคมการทำงานของแต่ละตำแหน่ง ที่ต้องการแย่งชิงอำนาจเพื่อผลประโยชน์ส่วนตัวผ่านการนำเสนอในรูปแบบของการเต้นร่วมสมัย โดยสะท้อนให้เห็นถึงความไม่เท่าเทียมในสังคมในปัจจุบัน จากการวิเคราะห์ผ่านข้อมูล การสัมภาษณ์ ศิลปินพบว่าต้องการสื่อสารถึงผู้ที่มีอำนาจมากกว่า ไม่ว่าจะกระทำการสิ่งใดที่ถูกหรือผิดก็ย่อมได้รับการยอมรับจากสังคมโดยทั่วกัน ซึ่งในบางครั้งอาจไม่ได้รับฟังเสียงส่วนรวมหรือความคิดเห็นจากผู้คนในสังคม ผู้ใดมีอำนาจเหนือกว่า ทั้งในเรื่องของการงาน เงินทอง มักจะมีสิทธิและเสียงในการสั่งการหรือตัดสินใจ ซึ่งอำนาจดังกล่าวนี้อาจไม่ได้ถูกนำมาใช้ในทางที่ถูกเสมอไป

เมื่อวิเคราะห์ผ่านวิดิทัศน์บันทึกการแสดง พบว่า มีการนำเสนอเรื่องราวผ่านสังคมการทำงานออฟฟิศ ซึ่งสามารถสังเกตได้จากการแต่งกาย ท่าทางการเคลื่อนไหว และอุปกรณ์ประกอบการแสดงที่เลือกใช้เสื้อสูทขนาดใหญ่ เพื่อสื่อถึงการมีอำนาจที่เหลื่อมล้ำ ทั้งนี้ผู้วิจัยเล็งเห็นว่าการจัดวางโครงเรื่องของการแสดงเรื่องนี้มีวิธีการนำเสนอที่เด่นชัดตามองค์ประกอบการแสดง แต่วิธีการนำเสนอเรื่องราวผ่านรูปแบบการเต้นร่วมสมัยนั้นอาจต้องอาศัยประสบการณ์ของผู้ชมแต่ละคนในการตีความ สอดคล้องกับธนกร สรรยวราภิภู ที่ศึกษาเกี่ยวกับกระบวนการสร้างสรรค์นาฏยศิลป์ร่วมสมัย ได้กล่าวว่า แนวความคิดหรือองค์ประกอบการสร้างสรรค์มีอิสระในการตีความทั้งต่อตัวผู้สร้างสรรค์ผลงานและผู้ชม (ธนกร สรรยวราภิภู, 2558 : 17)

5.5 การแสดงเรื่อง A Tale from Blue Island จากคณะ Homemade Puppet เป็นเรื่องสั้นที่ถูกแต่ขึ้นใหม่ โดยคุณสุกัญญา ญัฐพลวัฒน์ และศิลปินได้นำโครงเรื่องสั้นนี้มาขยายความให้สมบูรณ์และสอดคล้องกับรูปแบบการแสดงแสง สี และเสียงมากยิ่งขึ้น ซึ่งบอกเล่าเรื่องราวเกี่ยวกับความสัมพันธ์ของสัตว์ทั้ง 2 ตัว ได้แก่ The Needle (จระเข้) และสฟริงก์รียอตในเกาะสีน้ำเงินแห่งหนึ่งที่มีลักษณะรูปลักษณ์แตกต่างกัน แต่ทั้งคู่สามารถเป็นเพื่อนกันได้ จากข้อมูลการสัมภาษณ์ชี้ให้เห็นว่า มีการเปรียบเทียบจระเข้ที่มีเขี้ยวอยู่บนหัวนั้น เหมือนกับคนนอกคอก คนที่คิดว่าตัวเองมีปมด้อย หรือคนที่ดูแปลกแยกจากสังคม ซึ่งคนเหล่านี้อาจไม่ได้เป็นคนที่ไม่ดีเสมอไป แต่ด้วยภาพลักษณ์ภายนอกที่ดูไม่สอดคล้องเหมือนคนทั่วไป กลับถูกสังคมตัดสินว่าไปก่อนแล้วว่าเป็นคนไม่ดี ไม่สามารถอยู่ร่วมในสังคมเดียวกันได้

เมื่อวิเคราะห์ผ่านวิทัศน์บันทึกภาพการแสดง พบว่าเป็นการนำเสนอเรื่องราวผ่านภาพเคลื่อนไหวบนผนัง ซึ่งเป็นการสร้างเงาสะท้อนของแสงผ่านวัตถุและอุปกรณ์ต่าง ๆ เพื่อให้เกิดเป็นตัวละคร สถานที่ และเหตุการณ์ โดยวิธีการดำเนินเรื่องของการแสดงเรื่องนี้สามารถพาผู้ชมเข้าไปอยู่ในโลกจำลองของเกาะสีน้ำเงินได้ด้วยแสงและเสียงที่ช่วยสร้างบรรยากาศและเหตุการณ์ สอดคล้องกับวิศปตย์ ชัยช่วย ได้กล่าวถึงการแสดงประกอบแสงและเสียงไว้ว่า เป็นการแสดงนาฏกรรมที่ต้องผสมผสานกับวิวัฒนาการด้านการให้แสงและการออกแบบเสียงให้สื่อความหมายสัมพันธ์กับการแสดง อีกทั้งต้องผสมผสานศิลปะการแสดงหลาย ๆ ด้าน (วิศปตย์ ชัยช่วย, 2562 : 83) ซึ่งการเล่าเรื่องมีความใกล้เคียงกับเรื่องสั้นที่สามารถคาดการณ์เรื่องราวจากตัวละครหลักทั้ง 2 ตัวได้ แต่อาจเป็นเพียงการตีความในแง่มุมกว้าง ๆ ในมุมมองของการพบเจอ การเฝ้ารอ และการลาจากของตัวละครทั้งคู่เท่านั้น

อภิปรายผลการวิจัย

เทศกาลละครกรุงเทพ นับว่าเป็นหนึ่งในเทศกาลที่จัดงานการแสดงที่ไม่ใช่แค่ศิลปะการละครที่มีบทพูดเท่านั้น แต่เทศกาลยังเปิดให้ศิลปะการแสดงในแขนงอื่น ๆ ได้เข้ามามีส่วนร่วมในงานโดยเปิดโอกาสให้คณะละครและคนผู้ที่มีความสนใจ ความถนัด ความพร้อมที่แตกต่างกันได้มีส่วนร่วมในงานนี้ (ธิดามาส ผลไม้, 2562 : 78) โดยมุ่งเน้นนำเสนอประเด็นทางสังคมเป็นหลัก ซึ่งวิธีการสื่อสารประเด็นสังคมของละครไม่มีบทพูดในเทศกาลละครกรุงเทพนี้สามารถบอกเล่าประเด็นสังคมได้เช่นเดียวกันกับละครที่มีบทพูด เพียงแต่วิธีการสื่อสารการแสดงที่แตกต่างออกไปในแต่ละรูปแบบการแสดง ซึ่งการตีความเรื่องราวของการแสดงอาจขึ้นอยู่กับประสบการณ์ของแต่ละบุคคล นับว่าเป็นจุดเด่นของละครไม่มีบทพูดที่ต้องการเปิดกว้างทางความคิดให้ผู้ชมสามารถจินตนาการและตีความเรื่องราวได้หลากหลายทิศทางแบบไม่มีผิดหรือถูก โดยประเด็นทางสังคมที่ถูกนำเสนอผ่านละครไม่มีบทพูด สามารถสรุปได้ 5 ประเด็นหลัก ได้แก่ ประเด็นด้านสิ่งแวดล้อม ประเด็นด้านครอบครัว ประเด็นด้านความศรัทธาและความเชื่อทางศาสนา ประเด็นด้านการใช้ชีวิตและกฎเกณฑ์ในสังคม และประเด็นด้านเศรษฐกิจการเมือง โดยประเด็นดังกล่าวทั้งหมดนี้มักมีการอ้างอิงมาจากประสบการณ์ส่วนตัว

หรือจากบุคคลรอบตัว รวมถึงมาจากเหตุการณ์ที่เกิดขึ้นจริงในสังคมทั้งในอดีตจนถึงปัจจุบันที่ถูกเล่าผ่านมุมมองของศิลปิน / ผู้ผลิต ซึ่งเป็นจุดสังเกตที่ชี้ให้เห็นว่าประเด็นเหล่านี้มักเกิดช่องว่างจากปัญหาทางสังคมและอาจยังไม่ได้ปรับปรุงแก้ไขอย่างจริงจัง เป็นผลให้ยังคงมีเหตุการณ์เหล่านี้เกิดขึ้นอยู่ในสังคมปัจจุบัน สอดคล้องกับนิพัทธา อินทรักษา ที่ศึกษาการเล่าเรื่องประเด็นสังคมผ่านคลิปวิดีโอบนสื่อออนไลน์ ได้กล่าวไว้ว่า ประเด็นสังคมเป็นเรื่องราว สถานการณ์ หรือปรากฏการณ์ทางสังคมที่ทำให้เกิดปัญหาและความเสียหายขึ้นกับบุคคล หน่วยงาน องค์กร สถาบัน ทั้งภาครัฐและเอกชน อาจมีตั้งแต่ปัญหาขนาดเล็กระดับบุคคลไปจนกระทั่งปัญหาขนาดใหญ่ที่เกิดผลกระทบกับประเทศชาติ โดยสมาชิกของสังคมเห็นว่าควรร่วมกัน แก้ไขสถานการณ์หรือปรากฏการณ์ที่ก่อปัญหาและความเสียหายแก่สังคมให้ดีขึ้น ด้วยวิธีการทางสังคมหรือมาตรการทางสังคม (นิพัทธา อินทรักษา, 2560 : 34-35) ในขณะเดียวกันการวิเคราะห์การเล่าเรื่องของละครไม่มีบทพูดในเทศกาลละครกรุงเทพ พบว่ามีบางส่วนที่แตกต่างจากทฤษฎีองค์ประกอบการเล่าเรื่องของเชมิกา จินดาวงศ์ ที่ศึกษาเกี่ยวกับการวิเคราะห์โครงสร้างการเล่าเรื่องในภาพยนตร์ของอภิชิตพงศ์ วีระเศรษฐกุล ทั้งหมด 7 ประการ ได้แก่ โครงเรื่อง (Plot) ความขัดแย้ง (Conflict) ตัวละคร (Character) แก่นความคิด (Theme) ฉาก (Setting) สัญลักษณ์พิเศษ (Symbol) และมุมมองการเล่าเรื่อง (Point of View) (เชมิกา จินดาวงศ์, 2551 อ้างถึงใน ยุทธนา บุญอาษาทอง, 2559 : 16-18) เนื่องมาจากละครไม่มีบทพูดในเทศกาลละครกรุงเทพมักไม่นิยมใช้ฉากประกอบการแสดง มุ่งเน้นการสื่อสารผ่านการเคลื่อนไหวร่างกาย (อวัจนภาษา) และใช้อุปกรณ์ประกอบการแสดงเป็นสัญลักษณ์ในการสื่อสารเรื่องราวเป็นหลัก ซึ่งสามารถประกอบสร้างตัวละคร เหตุการณ์ และสถานที่ต่าง ๆ ได้เช่นเดียวกัน อีกทั้งละครไม่มีบทพูดไม่ได้มีการจัดวางโครงเรื่องที่เป็นลำดับขั้นตอนเหมือนกับบทละครพูดหรือภาพยนตร์ จากข้อแตกต่างนี้นับว่าเป็นความหลากหลายของการเล่าเรื่องผ่านละครไม่มีบทพูดที่ทำให้กลุ่มศิลปินการละคร นักเรียน หรือผู้ที่สนใจสามารถสร้างสรรค์ผลงานได้อิสระมากขึ้น แต่ควรคำนึงถึงวัตถุประสงค์และข้อจำกัดของแต่ละพื้นที่การแสดงด้วยเช่นกัน

ทั้งนี้ เสรีภาพในการนำเสนอเนื้อหาหรือความคิดเห็นทางประเด็นสังคมผ่านศิลปะการแสดงนั้นยังไม่มีข้อจำกัดที่แน่ชัด ซึ่งการบอกเล่าเรื่องราวที่กล่าวถึงประเด็นต่าง ๆ ในสังคมนั้นเป็นเพียงการนำเสนอมุมมองของแต่ละบุคคลที่อาจแตกต่างหรือเห็นด้วยกับสิ่งต่าง ๆ สอดคล้องกับวันรัก สุวรรณวัฒนา ได้กล่าวว่า ศิลปะคือพื้นที่เดียวในสังคมที่เปิดกว้างให้กับการปะทะของความคิด ข้อเสนอและมุมมองที่ “แตกต่าง” และ “ขัดแย้ง” อย่างแท้จริง และที่สำคัญที่สุด ศิลปะคือพื้นที่ของการจุดประกายความคิดที่จะนำไปสู่การถกเถียง วิพากษ์วิจารณ์และบ่มเพาะ “การยอมรับความคิดเห็นที่หลากหลาย” (Tolerance of the Diversity) ในทุก ๆ วัฒนธรรม (วันรัก สุวรรณวัฒนา, 2553 อ้างถึงใน ภัทรรา โต๊ะบุรินทร์, 2560 : 105) ในทางกลับกัน สิ่งที่ควรคำนึงและระมัดระวังคือกฎหมายลิขสิทธิ์ตามพระราชบัญญัติ ลิขสิทธิ์ พ.ศ. 2537 กล่าวถึงความคุ้มครองที่มีให้แก่เจ้าของผลงานสร้างสรรค์ที่เกิดจากความคิดริเริ่มสร้างสรรค์ การใช้สติปัญญา ความรู้ความสามารถและความวิริยะอุตสาหะ ซึ่งถือเป็นทรัพย์สินทางปัญญาประเภทหนึ่งที่มีคุณค่า ทางเศรษฐกิจ เจ้าของลิขสิทธิ์มีสิทธิ

แต่ผู้เดียวที่จะกระทำการใด ๆ เกี่ยวกับงานอันมีลิขสิทธิ์ของตน โดยกฎหมายลิขสิทธิ์ได้ให้ความคุ้มครองถึงสิทธินักแสดงด้วยซึ่งข้อกำหนดดังกล่าวเกี่ยวเนื่องกับการสื่อสารการแสดงของละครไม่มีบทพูดดังนี้ 1) นาฏกรรม เช่น ท่าเต้น ท่ารำหรือการแสดงที่ประกอบขึ้นเป็นเรื่องราว และให้ความหมายรวมถึงการแสดงโดยวิธีใบ้ 2) ดนตรีกรรม หมายถึง งานเกี่ยวกับเพลงที่แต่งขึ้นเพื่อบรรเลงหรือขับร้องไม่ว่าจะมีทำนองและคำร้องหรือมีทำนองอย่างเดียว และให้หมายความรวมถึงโน้ตเพลงหรือแผนภูมิเพลงที่แยกได้และเรียบเรียงเสียงประสานแล้ว 3) โสตทัศนวัสดุ หมายถึง งานอันประกอบด้วยลำดับของภาพโดยบันทึกลงในวัสดุไม่ว่าจะมีลักษณะอย่างใด อันสามารถที่จะนำมาเล่นซ้ำได้อีก โดยใช้เครื่องมือที่จำเป็นสำหรับการใช้วัสดุนั้น และให้หมายความรวมถึงเสียงประกอบงานนั้นด้วย จากข้อมูลข้างต้นนี้ สามารถสรุปได้ว่ากลุ่มนักร้องละคร ศิลปินหรือนักเรียนที่เป็นผู้สร้างสรรค์ศิลปะการละคร ควรคำนึงถึงกฎหมายลิขสิทธิ์ โดยไม่ทำการคัดลอก ทำซ้ำหรือดัดแปลงผลงานจากผู้อื่นเพื่อนำมาเป็นส่วนหนึ่งของผลงานของตน นับว่าเป็นสิ่งที่ควรคำนึงและพึงระวังเป็นลำดับแรก ๆ เมื่อจะสร้างสรรค์ผลงานการแสดง

ข้อเสนอแนะ

1. ข้อเสนอแนะจากผลการวิจัยครั้งนี้

1.1 จากผลการวิจัย พบว่า ละครไม่มีบทพูดในเทศกาลละครกรุงเทพมหานครมีการสื่อสารประเด็นทางสังคม ในปีพ.ศ.2566 มีทั้งหมด 5 ประเด็นหลัก ดังนั้นนักการละคร ศิลปิน นักเรียน หรือบุคคลที่สนใจในศิลปะการละครของละครไม่มีบทพูด สามารถนำผลการศึกษาไปเป็นแนวทางในการเล่าเรื่องผ่านการแสดงให้สอดคล้องกับวัตถุประสงค์การนำเสนอผลงานในแต่ละพื้นที่การแสดงได้

1.2 จากผลการวิจัย พบว่า การสื่อสารของละครไม่มีบทพูดในเทศกาลละครกรุงเทพไม่ได้มีการจัดวางโครงเรื่องตามองค์ประกอบการเล่าเรื่องเช่นเดียวกันกับละครที่มีบทพูด ดังนั้นการสื่อสารของละครไม่มีบทพูดจึงไม่มีกฎเกณฑ์ที่แน่ชัดในการสร้างสรรค์เรื่องราวผ่านศิลปะการแสดงในแต่ละประเภท

2. ข้อเสนอแนะสำหรับการวิจัยในครั้งถัดไป

2.1 สามารถเพิ่มระยะเวลาในการเก็บรวบรวมข้อมูลของละครไม่มีบทพูดในเทศกาลละครกรุงเทพเพื่อชี้ให้เห็นถึงจำนวนของศิลปะการแสดงที่ไม่ใช้บทพูดในการสื่อสาร ซึ่งอาจจะมีศิลปะแขนงอื่น ๆ เพิ่มเติมจากผลการวิจัยครั้งนี้

2.2 สามารถนำผลการวิจัยไปวิเคราะห์เพิ่มเติมในมุมมองของผู้รับสาร เพื่อชี้ให้เห็นถึงผลตอบรับของผู้รับสารจากการรับชมละครไม่มีบทพูดว่าเป็นไปตามสิ่งที่ศิลปิน/ผู้ผลิตต้องการนำเสนอมากน้อยเพียงใด และมีความคิดเห็นต่อการนำเสนอการแสดงผ่านประเด็นทางสังคมอย่างไร

2.3 ในการต่อยอดการวิจัยครั้งนี้ สามารถศึกษาศิลปะการแสดงแขนงอื่น ๆ นอกเหนือจากใน เทศกาลละครกรุงเทพที่มีการสื่อสารผ่านอวัจนภาษาเป็นหลักให้ครอบคลุมมากยิ่งขึ้น เพื่อนำเสนอให้เห็นถึง ภาพรวมของละครที่ไม่ใช่บทพูดในแต่ละประเภทการแสดงที่ปรากฏขึ้นในประเทศไทย

เอกสารอ้างอิง

- ธิดามาศ ผลไม้. (2562). เทศกาลละคร. กรุงเทพมหานคร: จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย
- ธนกร สรรยวราภิภู. (2558). กระบวนการสร้างสรรค์นาฏยศิลป์ร่วมสมัย. *วารสารมนุษยศาสตร์และสังคมศาสตร์*. 9 (2), 17-29.
- เพียงไรฑูตร สาดราวหะ. (2555). ไทยจำ : การสร้างบทละครใบ้ที่ผนวกความตลกขบขันกับเนื้อหา วิชาภาษวิจารณ์ คณะอักษรศาสตร์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย
- พระราชบัญญัติ ลิขสิทธิ์ พ.ศ.2537 กรมทรัพย์สินทางปัญญา. *ออนไลน์*. สืบค้นเมื่อวันที่ 9 มิถุนายน 2567. แหล่งที่มา: https://www.ipthailand.go.th/images/3534/2565/Copyright/Copyright_Act2_TH.pdf
- นิพัทธา อินทร์รักษา. (2560). การเล่าเรื่องประเด็นสังคมผ่านคลิปวิดีโอบนสื่อออนไลน์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.
- ภัทรธรา โต๊ะบุรินทร์. (2560). *อิสรเสรีภาพของสื่อศิลปะการแสดงในการนำเสนอประเด็นทางการเมืองหลังรัฐประหาร 2557 : กรณีศึกษาพระจันทร์เสี้ยวการละครและกลุ่มละคร B-floor*. วิทยาลัยสหวิทยาการ: มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์
- ยุทธนา บุญอาชาทอง. (2559). *การศึกษาเรื่องกระบวนการสร้างละครเวทีไทยสมัยใหม่*. มหาวิทยาลัยธุรกิจบัณฑิต
- สุกัญญา ธรรมแสง. (2555). *กรณีศึกษาละครเวทีเกาหลีเรื่อง Ballerina who loves B-Boy*. คณะอักษรศาสตร์: มหาวิทยาลัยศิลปากร